

uafvendelige fremskriden, der er bogens hovedtema. Den norske baggrund og emigranttransporten vier han kun en mindre plads. Der gøres en del ud af de første norske settlements og deres pionerer. En sådan velformuleret eksponent for prærielivets barskhed finder han f.eks. i farmerkonen Gro Svendsen, der døde 1878 efter sin ellefte fødsel, 37 år gammel. Publicerede brevserier, som Gro Svendsens, er uundværlige nøgler til forståelse af de mere anonyme udvandreres indslusning i deres nye fædreland. Et andet centralt emne er de norske kirkesamfund, der – trods streng pietisme og evindelige indre opgør – manifesterede sig som centrum for pionersamfundenes liv. De gejstliges stærkt isolationistiske norske nationalisme skabte brydninger med lægmænd, der foretrak en hurtigere integration i det amerikanske samfund. Andre vigtige temaer i bogen er immigrantpressen og -litteraturen samt deltagelsen i det politiske liv. Som afslutning berører Lovoll de sidste årtiers norsk-amerikanisme med dens præg af etnisk mytedannelse og romantisk idealisering.

Steffen Elmer Jørgensen

LORENZ RERUP: Slesvig og Holsten efter 1830. Kbh., Politikens forlag, 1982. 449 s. Ill.

Politikens forlags egen begrundelse for at udgive serien »Danmarks Historie – uden for Danmark« angives at være, at disse »områders historie har krav på en sammenhængende og langt mere detaljeret fremstilling« end tilfældet var i 14-binds værket Politikens Danmarks Historie. Det vil vel ingen bestride, men når nu hønen havde lagt 14 guldæg, kan man dårligt fortænke forlaget i at forsøge at følge succesen op. Lorenz Rerup, som fortsætter Slesvig og Holstens historie, hvor H. V. Gregersen slap omkring 1830, har valgt at skildre hertugdømmernes historie »fyldigt i den tid, hvor de var dele af den dansk-tyske helstat« og derefter at indsnævre »fremstillingen til træk, der belyser, hvordan deres særpræg omformes, og de moderne samfund bliver til«. Hovedvægten ligger i hele værket på de nationale forhold og efter 1920 på de to mindretal på hver side af grænsen. I og med at fremstillingen indgår i en serie netop om Danmarks historie uden for Danmark skal Rerup ikke bebrejdes, at Holstens forhold kommer en smule til kort. Med hovedvægten lagt på de nationale forhold kommer Sønderjyllands/Slesvigs historie selvsagt til at stå i centrum. En moderne oversigtsfremstilling af Sønderjyllands historie med udblik både mod nord og syd har længe været savnet. Vel koncentrerer Rerup sig om de nationale forhold, hvilket er naturligt, når genstanden er et grænseområde mellem to nationaliteter, men der er langt fra tale om national historieskrivning. Rerup lægger ikke skjul på sit danske udgangspunkt, men er langt fra at være et ukritisk talerør for danske synspunkter eller interesser. Skildringen bygger på trykt litteratur, hvilket er naturligt, men nødvendigvis medfører at visse afsnit, som er grundigt gennemforskede – eksempel perioden 1918-20 – er langt mere dybtgående end andre – eksempel provinsen Slesvig-Holstens forhold 1919-45. Sådanne skævheder kan formodentlig ikke undgås i en fremstilling af denne art.

En tysk læser vil studse over titlen. Slesvig og Holsten i stedet for Slesvig-Holsten. Dette valg er uden tvivl bevidst fra Rerups side og efter anmelderens

mening korrekt. I teksten benyttes Slesvig-Holsten fra det tidspunkt, hvor de to hertugdømmer indlemmes i Preussen som provinsen Slesvig-Holsten. At benytte bindestregen før dette tidspunkt indebærer en politisk stillingtagen for det tyske synspunkt om hertugdømmerne som en enhed »up ewig ungedeelt«. Som dansk læser studser man over, at den slesvig-holstenske rejsning og det derpå følgende krigeriske opgør 1848-51 betegnes som »borgerkrigen«. Rerup argumenterer ikke for anvendelsen af denne betegnelse, som forekommer unaturlig. Ganske vist tilhørte de to hinanden bekrigende nationaliteter formelt set den samme statsdannelse, men kun for en overbevist helstatsmand, som der ikke var mange tilbage af, forekommer begrebet at have en mening. Rerup ville vel næppe heller kalde den polske opstand i 1863 mod Rusland eller – for at tage et mere aktuelt eksempel – Algier-krigen for borgerkrige.

Argumentation finder man derimod for det synspunkt, at den dansk-tyske grænse af 1920 »viste sin rimelighed gennem sin holdbarhed«. Det er uden tvivl korrekt, så længe man ikke heraf slutter, at holdbare grænser også altid er rimelige. Den – i det store og hele – fair og korrekt gennemførte folkeafstemning og den ny grænses historisk-geografiske logik tvang på forhånd enhver agitation mod grænsen ud i vanskeligheder. Et andet synspunkt, som kan virke overraskende på baggrund af de stærke modsætninger mellem hjemmehørende og flygtninge i de første år efter 1945, men som Rerup argumenterer overbevisende for, er, at flygtningetilstrømningen på langt sigt bidrog til at integrere Slesvig-Holsten i Tyskland i videre omfang, end det nogen sinde før var lykkedes.

Rerups bog er en sober, velskrevet og let tilgængelig og velunderbygget fremstilling, som fuldt ud kan leve op til de kvalitetskrav, som det må være rimeligt at stille også til en fremstilling, der er tiltænkt et bredere publikum.

Carsten Mogensen

Der nationale Gegensatz/De nationale modsætninger. Kilder til den dansk-tyske grænseregions historie, bd. I, ved HENRIK FANGEL, ERICH HOFFMANN, HANS A. JACOBSEN, ALEXANDER SCHARFF. Udgivet af Institut für Regionale Forschung und Information im Deutschen Grenzverein og Institut for Grænseregionsforskning. Flensborg 1984. 252 s. 55 kr.

Som titlen oplyser, er der tale om en fælles dansk-tysk kildeudgivelse, foretaget af Kieler-professorerne A. Scharff og E. Hoffmann sammen med de danske gymnasielektorer Henrik Fangel og Hans A. Jacobsen. På dansk side står Institut for Grænseregionsforskning i Åbenrå for udgivelse og distribution. Publikationen er i. bd., omhandlende de nationale modsætninger 1800-1864, af i alt fire planlagte, af hvilke et bind om »Påskeblæsten i 1933«, udgivet af Peter Hopp, Kiel, og Carsten Mogensen, nu Luxembourg, også foreligger.

Det er vor tids gode grænselandsklima, affødt af atomtidsalderens forståelse for betydning af en afspænding, der er baggrunden for den påtænkte række af kildeudgivelser, hvis udarbejdelse har fundet sted, almindeligvis en københavnsk universitetslektor i sin disputats har udtrykt uvished, om danskerne »efter afgørelsen i 1972« har en fremtid som folk! Slig pessimisme hersker almindeligvis ikke i grænselandet, hvor man både kender til front og bro, og hensigten med den